Lieta Nr. A420262222
Lietas arhīva Nr. AA43-0837-23/3
ECLI:LV:ADAT:2023:1221.A420262222.8.S

Administratīvā apgabaltiesa
SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā
Rīgā 2023. gada 21. decembrī

Administratīvā apgabaltiesa šādā sastāvā: tiesnese referente Sandra Gintere, tiesneses Laura Konošonoka un Linda Vīnkalna

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz /pers. A/ pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta, piešķirot izdienas pensiju, izdošanu, sakarā ar /pers. A/ apelācijas sūdzību par Administratīvās rajona tiesas 2023. gada 20. marta spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Pieteicējs /pers. A/ 2022. gada 9. jūnija iesniegumā Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai (turpmāk – VSAA) lūdza piešķirt izdienas pensiju.

Ar VSAA direktora 2022. gada 15. augusta lēmumu Nr.22/2144768 (turpmāk – Lēmums) kā galīgo administratīvo aktu izdienas pensiju pieteicējam atteikts piešķirt. Lēmums pamatots šādi.

Tiesības uz izdienas pensiju ir saistītas ar likuma „Par izdienas pensijām Iekšlietu ministrijas sistēmas darbiniekiem ar speciālajām dienesta pakāpēm" (turpmāk – Izdienas pensiju likums) 2. panta pirmajā daļā paredzētu nosacījumu – 50 gadu vecuma sasniegšana un noteikta izdienas un apdrošināšanas stāža esība vai atbrīvošana no dienesta veselības stāvokļa vai darbinieku skaita samazināšanas dēļ un noteikta izdienas stāža esība – izpildīšanos. No šā likuma 1. panta un Senāta Administratīvo lietu departamenta (turpmāk – Senāts) judikatūras izriet, ka minētajiem nosacījumiem ir jāizpildās uz darbinieka atvaļināšanas brīdi.

Pieteicējs no dienesta atvaļināts 2012. gada 9. jūlijā 40 gadu vecumā, pamatojoties uz Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likuma 47. panta pirmās daļas 7. punktu (piemērots disciplinārsods – atvaļināšana no dienesta).

[2] Pieteicējs vērsās Administratīvajā rajona tiesā ar pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta, piešķirot izdienas pensiju, izdošanu.

Pieteikumā norādīts, ka ne Izdienas pensiju likuma, ne Ministru kabineta 2010. gada 21. decembra noteikumu Nr.1157 „Kārtība, kādā Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes darbiniekiem ar speciālajām dienesta pakāpēm aprēķina, piešķir un izmaksā izdienas pensijas" (turpmāk – Noteikumi Nr.1157) normas neparedz ierobežojumu tam, kurā brīdī izdienas pensija var tikt pieprasīta. Ja likumdevējs būtu vēlējies noteikt, ka tiem darbiniekiem, kuriem atvaļināšanas brīdī nav tiesību uz izdienas pensiju, šādas tiesības nerodas arī vēlāk, kad ir izpildījušies nosacījumi izdienas pensijas piešķiršanai, tad šādu normu būtu ietvēris likumā. Attiecībā uz pieteicēju šobrīd ir izpildījušies nosacījumi izdienas pensijas piešķiršanai.

VSAA ignorēja vienlīdzības principu, jo atsaucās uz Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta (turpmāk – Senāts) spriedumu, kurā vērtētas Militārpersonu izdienas pensiju likuma prasības, kas atšķiras no Izdienas pensiju likuma prasībām, un samērīguma principu. Iestāde neveica pienācīgu pieteicēja uzklausīšanu, nesamēroja savu lēmumu ar cilvēktiesībām.

[3] Ar Administratīvās rajona tiesas 2023. gada 20. marta spriedumu pieteikums noraidīts, motivējot šādi.

[3.1] Tiesa norādīja uz tiesu praksē atzīto, ja pieteikums ir par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, tiesai ir jāpārbauda, vai pastāv visi no tiesību normām izrietošie kritēriji administratīvā akta izdošanai.

Izskatot prasījumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, tiesai neatkarīgi no iestādes lēmumā (atteikumā) ietvertā pamatojuma ir objektīvi jāizvērtē, vai pieteicējam ir tiesības uz labvēlīgu administratīvo aktu. Konstatējot, ka kāds labvēlīga administratīvā akta izdošanas priekšnoteikums nav iestājies, tiesai nav pamata apmierināt prasījumu (*Senāta 2007. gada 12. aprīļa spriedums Nr.SKA-118/2007*).

[3.2] Lai persona varētu pretendēt uz izdienas pensiju, vispirms ir jākonstatē, vai viņai ir tiesības uz šādu pensiju.

Izdienas pensiju likuma 2. panta pirmās daļas 1. punkts paredz, ka tiesības uz izdienas pensiju ir tiem darbiniekiem,

kuru izdienas stāžs ir ne mazāks par 20 gadiem un kuri sasnieguši 50 gadu vecumu. Saskaņā ar šā panta pirmās daļas 2. punktu tiesības uz izdienas pensiju ir darbiniekiem, kuri neatkarīgi no vecuma atbrīvoti no dienesta veselības stāvokļa dēļ vai darbinieku skaita samazināšanas dēļ un kuru izdienas stāžs ir ne mazāks par 20 gadiem. Šā panta pirmās daļas 3. punkts noteic, ka tiesības uz izdienas pensiju ir darbiniekiem, kuru kopējais apdrošināšanas stāžs un tam pielīdzinātais stāžs ir ne mazāks par 25 gadiem, turklāt ne mazāk kā 12 gadi un seši mēneši no tiem nodienēti Iekšlietu ministrijas sistēmā, un kuri sasnieguši 50 gadu vecumu.

Tiesa secināja, ka atbilstoši Izdienas pensiju likuma 2. panta pirmajai daļai tiesības uz izdienas pensiju ir saistītas ar noteikta ilguma izdienas stāža esamību, kā arī noteikta vecuma sasniegšanu vai veselības stāvokli, vai citiem apstākļiem, piemēram, darbinieku skaita samazināšanu.

[3.3] Tiesa konstatēja, ka lietā nav strīda par to, ka pieteicējs ir dienējis Iekšlietu ministrijas sistēmas iestādē (/Nosaukums/) no 1989. gada 1. augusta līdz atvaļināšanai no dienesta 2012. gada 9. jūlijā, kad dienesta attiecības tika izbeigtas, piemērojot viņam disciplinārsodu – atvaļināšana no dienesta.

Pieteicējs atvaļināts no dienesta Iekšlietu ministrijas sistēmā 40 gadu vecumā, un viņa izdienas stāžs uz atvaļināšanas brīdi bija 22 gadi 11 mēneši un deviņas dienas, savukārt kopējais apdrošināšanas stāžs uz atvaļināšanas brīdi bija mazāks par 25 gadiem.

Līdz 2022. gada 5. jūlijam, kad pieteicējam palika 50 gadi, viņš bija nodarbināts citos uzņēmumos, kas nav saistīti ar Iekšlietu ministrijas sistēmas iestādēm.

Pieteicējs uzskata, ka 2022. gada 5. jūlijā ir izpildījušies Izdienas pensiju likuma 2. panta pirmās daļas 1. un 3. punktā noteiktie nosacījumi izdienas pensijas piešķiršanai. Savukārt Lēmuma pamatojumā norādīts, ka šajās tiesību normās minētajiem nosacījumiem jāiestājas tieši darbinieka atvaļināšanās brīdī.

Tiesa secināja, ka strīda pamatā ir atšķirīgs uzskats par to, kā jāinterpretē Izdienas pensiju likuma 2. panta pirmās daļas nosacījumi.

[3.4] Tiesa norādīja uz Senāta atziņām, ka izdienas pensija vispārīgi tiek definēta kā pensija, kas tiek piešķirta personām, kuras strādā atsevišķās profesijās, kurās pēc noteikta darba stāža sasniegšanas darbs saistās ar profesionālo iemaņu zudumu vai sociālo bīstamību. To ievērojot, šādām personām tiek noteikta iespēja pensionēties agrāk par valstī noteikto pensijas vecumu. Tādējādi izdienas pensiju var raksturot kā valsts noteiktu īpašu sociālu garantiju, saistot to ar noteiktu profesiju, darbu, kurā persona bijusi nodarbināta. Tiesību normu nevar interpretēt atrauti no pārējā likuma teksta, proti, tiesību teksts jāuztver kā vienots veselums. Sistēmiskā interpretācija nozīmē arī to, ka jāņem vērā konkrētās tiesību normas atrašanās noteiktā normatīvajā aktā un tā daļā (*Senāta 2006. gada 13. novembra sprieduma Nr.SKA-433/2006 12. un 13.3. punkts*).

Izdienas pensiju likuma mērķis ir nodrošināt Iekšlietu ministrijas sistēmas darbinieku ar speciālajām dienesta pakāpēm tiesības uz izdienas pensiju un noteikt tās piešķiršanas, aprēķināšanas un izmaksas kārtību (1. pants).

Aplūkojot Izdienas pensiju likumu sistēmiski, tiesa secināja, ka gan tā virsraksts (*acīmredzot domāts nosaukums*), gan mērķis, gan arī likumā noteiktā kārtība ir adresēta „darbiniekam". Piemēram, 2. panta pirmajā daļā noteiktais, ka „tiesības uz izdienas pensiju ir darbiniekam (..)" vai 8. pantā – izdienas pensiju piešķir bez termiņa ierobežojuma pēc darbinieka atbrīvošanas no dienesta.

Tiesību normas gramatiskais teksts norāda, ka persona var pretendēt uz izdienas pensiju, ja tā ir Iekšlietu ministrijas sistēmas darbinieks ar speciālo dienesta pakāpi (likumā saukts – darbinieks), kuram iestājušies noteikti apstākļi un kuru nepieciešams nodrošināt ar iztikas līdzekļiem, jo ir zudušas profesionālās iemaņas jau pirms vecuma pensijas piešķiršanai noteiktā vecuma sasniegšanas.

Vienlaikus tiesa atzina, ka tiesību normas interpretācija tikai pēc gramatiskās metodes nav pietiekama, jo tiesību normas teksts varēja tikt izteikts precīzāk (piemēram, darbinieki, kuri atvaļināšanas dienā ir sasnieguši 50 gadu vecumu). Līdz ar to nepieciešams noskaidrot tiesību normas saturu, izmantojot arī citas tiesību normas interpretācijas metodes.

[3.5] Noskaidrojot Izdienas pensiju likuma 2. panta pirmās daļas jēgu ar vēsturisko interpretācijas metodi, tiesa konstatēja, ka, pārejot no padomju sociālās nodrošināšanas tiesību sistēmas uz atjaunotās Latvijas Republikas jauno sociālās apdrošināšanas tiesību sistēmu, Latvijas Republikas Augstākā padome 1990. gada 29. novembrī pieņēma likumu „Par valsts pensijām" (turpmāk – 1990. gada Pensiju likums). Šā likuma 2. panta pirmās daļas 1. punkts noteica, ka viens no darba pensijas veidiem ir izdienas pensijas. Pamatojoties uz likuma 2. pantu, Latvijas Republikas Ministru padome 1992. gada 30. janvārī izdeva lēmumu Nr.34 „Par Nolikumu par iekšlietu iestāžu ierindas un komandējošā sastāva darbinieku pensijām (darba devēja pensijām)" (turpmāk – Lēmums Nr.34).

Lēmuma Nr.34 (*šeit un turpmāk acīmredzot domāts ar minēto lēmumu apstiprinātais Nolikums par iekšlietu iestāžu ierindas un komandējošā sastāva darbinieku pensijām (darba devēja pensijām);* turpmāk – Nolikums) 6.1. punkts noteica, ka tiesības uz darba devēja pensiju ir tiem iekšlietu iestāžu ierindas un komandējošā sastāva darbiniekiem, kuriem dienā, kad viņi tiek atvaļināti no dienesta, ir 20 un vairāk gadu izdiena dienestā iekšlietu iestādēs. Savukārt 6.2. punkts noteica, ka tiesības uz darba devēja pensiju ir tiem iekšlietu iestāžu ierindas un komandējošā sastāva darbiniekiem, kuri uz atvaļināšanas dienu ir sasnieguši: vīrieši – 50 gadu vecumu ar 25 un vairāk kalendāra gadu kopējo darba stāžu, no tiem vismaz ar 12 gadu un sešu mēnešu dienesta stāžu iekšlietu iestādēs (..). Tiesa konstatēja minēto tiesību normu līdzību pēc struktūras un satura Izdienas pensiju likuma 2. panta pirmajai daļai un secināja, ka Izdienas pensiju likuma 2. panta pirmā daļa ir pārņemta no Nolikuma 6.1. un 6.2. punkta, kuru teksts tieši norāda, ka kritērijiem darba devēja pensijas piešķiršanai ir jābūt izpildītiem atvaļināšanas brīdī (gan 50 gadu vecumam, gan izdienas stāžam), nevis jāiestājas kaut kad turpmākajā laika periodā.

Tāpat tiesa konstatēja, ka Nolikuma spēkā esības periodā arī citas normas, kas regulēja pensijas saņemšanu, ietvēra norādes par to, vai atvieglotie nosacījumi ir piemērojami, ja persona noteikta vecuma sasniegšanas brīdī vairs neveic specifiskus darba pienākumus. Piemēram, 1990. gada Pensiju likuma 12. panta 1. punkts noteica, ka saņemt vecuma pensiju ar atvieglotiem noteikumiem neatkarīgi no pēdējās darbavietas ir tiesības personām, kas strādā darbos ar sevišķi kaitīgiem vai sevišķi smagiem darba apstākļiem (..): vīriešiem – sasniedzot 50 gadu vecumu, ja viņu darba stāžs nav mazāks par 20 gadiem un vismaz 10 gadi no tiem nostrādāti sarakstā minētājos darbos (..). Tādējādi tiesiskais regulējums norādīja, vai tiesības iegūst persona, kura tieši atvaļināšanas brīdī veic noteiktus amata pienākumus, vai neatkarīgi no pēdējās darbavietas.

[3.6] Likums „Par valsts pensijām", kas stājās spēkā 1996. gada 1. janvārī (turpmāk – 1996. gada Pensiju likums), būtiski reformēja pensiju sistēmu, pārejot uz pensijas aprēķināšanu, ņemot vērā uzkrātos sociālās apdrošināšanas maksājumus. Likums pārtrauca turpmāku apdrošināšanas stāža noteikšanu, kas dod tiesības uz pensiju ar atvieglotiem noteikumiem par darbu sevišķi kaitīgos un sevišķi smagos darba apstākļos, un izslēdza no valsts pensiju veidiem arī izdienas pensiju, līdz ar to turpmāk šādu pensiju piešķiršanu regulēja speciālais likums.

Salīdzinot 1996. gada Pensiju likumu un Izdienas pensiju likumu, tiesa konstatēja, ka tie atšķiras nozīmīgos pamatelementos (pensijas aprēķināšanas kārtība, pensionēšanās vecums u.c.). Līdz ar to sistēmiskā aspektā šos likumus nevar salīdzināt.

Salīdzinot Izdienas pensiju likuma normas ar citiem likumiem, kas noteic izdienas pensiju piešķiršanu, tiesa konstatēja, ka, pastāvot līdzīgam regulējumam, tiek atzīts, ka persona var saņemt izdienas pensiju tikai tad, ja, sasniedzot noteiktu vecumu, tā strādā noteiktā profesijā vai ieņem noteiktu amatu. Piemēram, Valsts un pašvaldību profesionālo orķestru, koru, koncertorganizāciju, teātra un cirka mākslinieku izdienas pensiju likuma (*acīmredzot domāts Valsts un pašvaldību profesionālo orķestru, koru, koncertorganizāciju, teātru un cirka mākslinieku izdienas pensiju un baleta mākslinieku pabalsta par radošo darbu likums*) 3. panta otrā daļa noteic, ka tiesības uz izdienas pensiju ir personām, kuras ne mazāk kā 10 gadus strādājušas attiecīgajā profesijā un ir darba attiecībās šajā profesijā, sasniedzot šajā likumā noteikto vecumu.

Tiesa atzina, ka nav pieļaujama Izdienas pensiju likuma tiesību normas paplašināta interpretācija, ņemot vērā arī to, ka šis likums kopumā ir vērtējams kā izņēmums iepretim vispārējai kārtībai, kas paredz pensijas piešķiršanas vecumu 65 gadi un atšķirīgu pensijas aprēķināšanas kārtību. Turklāt sociālo tiesību piešķiršana ir saistīta ar valsts budžeta iespējām, un tas prasa ne tikai atsevišķo tiesību aspektu novērtēšanu, bet finansiālo iespēju novērtējumu, kā arī sistēmas vienotu novērtējumu. Tiesas kompetencē nav izvērtēt visus šos aspektus, līdz ar to arī nav iespējams nonākt pie secinājuma, ka tiesību normā ietverto personu loks būtu paplašināms.

Arī Senāts ir atzinis, ka tiesības uz izdienas pensiju personai rodas brīdī, kad tā tiek atvaļināta no dienesta, līdz ar to tieši šajā brīdī ir jābūt izpildītiem arī visiem priekšnoteikumiem izdienas pensijas piešķiršanai (*2019. gada 18. decembra sprieduma Nr.SKA-969/2019 8. punkts*).

Tādējādi, lai pieteicējam rastos tiesības uz izdienas pensiju, Izdienas pensiju likumā noteiktajiem kritērijiem bija jāizpildās viņa atvaļināšanas no dienesta brīdī, proti, 2012. gada 9. jūlijā.

[3.7] Tiesa konstatēja, ka pieteicējs uz atvaļināšanas brīdi nebija sasniedzis Izdienas pensiju likuma pirmās daļas 1. un 3. punktā noteikto 50 gadu vecumu, tātad atvaļināšanas dienā viņš neatbilda vecuma kritērijam, lai rastos tiesības uz izdienas pensiju neatkarīgi no izdienas un kopējā apdrošināšanas stāža esamības. Savukārt šā likuma pirmās daļas 2. punkts uz pieteicēju nav attiecināms, jo viņš netika atbrīvots no dienesta veselības stāvokļa vai darbinieku skaita samazināšanas dēļ.

[3.8] Tiesa noraidīja pieteicēja apsvērumu, ka viņš šobrīd atbilst Izdienas pensiju likuma 2. panta pirmās daļas 1. un 3. punktā noteiktajiem kritērijiem.

Pirmkārt, pieteicējs minētajiem kritērijiem neatbilda atvaļināšanas no dienesta brīdī. Kā norādīts iepriekš un kas atbilst arī Senāta judikatūrai, kritērijiem ir jāizpildās brīdī, kad persona tiek atvaļināta.

Otrkārt, ja piekristu pieteicēja tiesību normu interpretācijai, izdienas pensija pienāktos jebkurai personai, kura Iekšlietu ministrijas sistēmā būtu nodienējusi 12 gadus un sešus mēnešus brīdī, kad tā sasniedz 50 gadu vecumu. Ja likumdevējs būtu vēlējies piešķirt izdienas pensiju šādām personām, tas būtu tieši noteikts likumā.

Tiesa atzina, ka minētā tiesību normu interpretācija būtu pretrunā likuma mērķim – sniegt sociālās garantijas tajās profesijās strādājošajiem, kuriem darba apstākļu dēļ pēc noteikta laika nostrādāšanas darba turpināšana šajā amatā ir apgrūtināta vai neiespējama profesionālo iemaņu zuduma dēļ vai sociālās bīstamības dēļ. Ja persona sāk dienestu 17 gadu vecumā un 30 gadu vecumā atvaļinās no dienesta, tas nevar radīt šādai personai tiesības saņemt izdienas pensiju 50 gadu vecumā.

Ņemot vērā, ka pieteicējs 2012. gada 9. jūlijā tika atvaļināts no dienesta Iekšlietu ministrijas sistēmā 40 gadu vecumā, proti, nesasniedzot noteikta vecuma kritēriju izdienas pensijas saņemšanai, viņam izdienas pensija nav piešķirama no 50 gadu vecuma sasniegšanas.

[3.9] Pieteicēja ieskatā VSAA nepamatoti piemērojusi Senāta 2020. gada 26. februāra sprieduma Nr.SKA-110/2020 atziņas, jo šajā lietā tika skatīts jautājums par militārpersonu izdienas pensijas piešķiršanu.

Tiesa norādīja, ka, lai gan minētajā lietā netika risināts jautājums par to, vai Iekšlietu ministrijas sistēmas darbinieks ar speciālajām dienesta pakāpēm zaudē tiesības uz izdienas pensiju, ja dienesta attiecības tiek izbeigtas līdz darbinieka 50 gadu vecuma sasniegšanai, VSAA pamatoti ir piemērojusi Senāta spriedumā izteiktās atziņas un atbilstoši tā judikatūrai ir secinājusi, ka pretendēšanai uz izdienas pensiju personai ir jābūt dienestā Iekšlietu ministrijas sistēmā brīdī, kad tiek sasniegts 50 gadu vecums. Turklāt minētā sprieduma 6. punktā ir ietverta atsauce uz Senāta 2019. gada 18. decembra spriedumu Nr.SKA-969/2019, kurā vērtētas tieši Izdienas pensiju likuma normas attiecībā uz personu, kas dienējusi Iekšlietu

ministrijas sistēmā, nevis militārdienestā (*minētā sprieduma 1. un 8. punkts*), uz ko ir atsaukusies VSAA. Tādējādi judikatūras vispārīgās atziņas par izdienas pensijas piešķiršanas nosacījumu – tā tiek piešķirta personai, kura tiek atvaļināta no noteikta dienesta, kas paredz izdienas pensijas piešķiršanas tiesības, – ir piemērojamas arī izskatāmajā lietā.

[3.10] Tiesa nekonstatēja pieteicēja norādīto administratīvā procesa principu pārkāpumu un norādīja turpmāko.

Administratīvā akta adresāta uzklausīšana ir administratīvā akta izdošanas procesa būtiska sastāvdaļa. Tās jēga ir noskaidrot personas viedokli un argumentus un pieņemt pēc iespējas pareizāko lēmumu. Nav atzīstams, ka, uzklausot pieteicēja argumentus, VSAA būtu varējusi pieņemt citādāku lēmumu. Tādēļ viņa neuzklausīšana pati par sevi neietekmē Lēmuma tiesiskumu. Turklāt pieteicējs savus argumentus ir izteicis sākotnējā lēmuma apstrīdēšanas iesniegumā.

Pieteicējs samērīguma principa pārkāpumu norādījis, lai pamatotu savu viedokli par to, kā būtu pareizi interpretējamas tiesību nomas.

Kaut arī Izdienas pensiju likuma 2. panta pirmās daļas tiesību normas teksts nav pietiekami skaidrs, VSAA to ir interpretējusi atbilstoši normas mērķim. Lietā piemēroto tiesību normu interpretācija ir balstīta uz tiesu praksi par to, ka 50 gadu vecumam, kas nepieciešams izdienas pensijas piešķiršanai saskaņā ar Izdienas pensiju likuma 2. panta pirmās daļas 1. un 3. punktu, jābūt sasniegtam atvaļināšanas no dienesta brīdī, nevis turpmākajā laika periodā, un šī tiesu praksē nostiprinātā interpretācija ir veidojusies, izmantojot dažādu interpretācijas metožu palīdzību (arī vēsturisko, sistēmisko un teleoloģisko), un to par pareizu (taisnīgāko un lietderīgāko) ir atzinis arī Senāts (*2019. gada 18. decembra sprieduma Nr.SKA-969/2019 8. punkts kopsakarā ar Administratīvās apgabaltiesas un Administratīvās rajona tiesas spriedumu minētajā lietā*). Savukārt visas sabiedrības interesēs ir tas, lai valsts budžeta, no kura tiek izmaksātas ne tikai Iekšlietu ministrijas sistēmas darbinieku ar speciālajām dienesta pakāpēm izdienas pensijas, līdzekļi tiktu izmantoti pamatoti un atbilstoši tiesību normās noteiktajam.

Tiesa atzina, ka lietā ir ievēroti pieteicēja norādītie administratīvā procesa principi, bet tas, ka Lēmumā nav atsevišķi norādīts visu iespējamo tiesību principu izvērtējums, nenozīmē, ka tāds nav veikts un ka iestādes izdarītie secinājumi būtu tiem pretrunā.

[3.11] Tiesa secināja, ka attiecībā uz pieteicēju neizpildās neviens no Izdienas pensiju likuma 2. panta pirmajā daļā minētajiem izdienas pensijas piešķiršanas gadījumiem, tādējādi nepastāv tiesisks pamats izdienas pensijas piešķiršanai no 2022. gada 5. jūlija. Pieteikums par labvēlīga administratīvā akta izdošanu ir noraidāms.

[4] Pieteicējs apelācijas sūdzībā atkārtoti uzsvēra, ka ne Izdienas pensiju likuma, ne Noteikumu Nr.1157 normas neparedz ierobežojumu tam, kurā brīdī izdienas pensija var tikt pieprasīta. Attiecībā uz pieteicēju ir izpildījušies Izdienas pensiju likuma 2. panta pirmās daļas 1. un 3. punktā noteiktie kritēriji izdienas pensijas piešķiršanai, proti, pieteicējs ir sasniedzis 50 gadu vecumu, viņa kopējais apdrošināšanas stāžs ir ne mazāks par 25 gadiem, no kuriem ne mazāk kā 12 gadi un seši mēneši nodienēti Iekšlietu ministrijas sistēmā. Pieteicēja ieskatā VSAA un pirmās instances tiesa ignorējusi vienlīdzības principu un samērīguma principu, viņš nav ticis uzklausīts. Ar Lēmumu nepamatoti tiekot ierobežota pieteicēja brīvība un tiesiskās intereses, Lēmums un spriedums esot pretēji Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10. pantā nostiprinātajiem principiem. Pieteicēja tiesību aizskārums ir nesamērīgs un nepamatots.

[5] VSAA paskaidroja, ka pirmās instances tiesa ir izvērtējusi visus lietas apstākļus un nav pārkāpusi materiālo un procesuālo tiesību normas. Lietā ir piemērojamas Senāta 2019. gada 18. decembra spriedumā Nr.SKA-969/2019 izteiktās atziņas.

Motīvu daļa

[6] Pārbaudījusi lietas materiālus, apgabaltiesa konstatē, ka pieteicēja apelācijas sūdzība nav pamatota uz pieteikums ir noraidāms.

[7] Izdienas pensiju likuma 2. panta pirmā daļa noteic, ka tiesības uz izdienas pensiju ir darbiniekiem:

1) kuru izdienas stāžs saskaņā ar šā likuma 3. pantu ir ne mazāks par 20 gadiem un kuri sasnieguši 50 gadu vecumu;

2) kuri neatkarīgi no vecuma ir atbrīvoti no dienesta veselības stāvokļa vai darbinieku skaita samazināšanas dēļ un kuru izdienas stāžs saskaņā ar šā likuma 3. pantu ir ne mazāks par 20 gadiem;

3) kuru kopējais apdrošināšanas stāžs un tam pielīdzinātais stāžs ir ne mazāks par 25 gadiem, turklāt ne mazāk kā 12 gadi un seši mēneši no tiem nodienēti Iekšlietu ministrijas sistēmā, un kuri sasnieguši 50 gadu vecumu.

Lietā ir izšķirams jautājums, vai pieteicējam ir tiesības uz izdienas pensiju šādos faktiskajos apstākļos: no dienesta Iekšlietu ministrijas sistēmā viņš tika atvaļināts 2012. gada 9. jūlijā 40 gadu vecumā, pēc atvaļināšanas bija nodarbināts ārpus Iekšlietu ministrijas sistēmas un 50 gadu vecumu sasniedza 2022. gada 5. jūlijā.

Lietā ir strīds par to, vai ir tiesiska nozīme tam, kad attiecībā uz pieteicēju ir izpildījušies Izdienas pensiju likuma 2. panta pirmās daļas 1. vai 3. punktā noteiktie kritēriji. Par to, ka 2 .panta 2. punkts lietā nav piemērojams, strīda nav.

[8] Izvērtējusi Administratīvās rajona tiesas sprieduma motivāciju, apgabaltiesa atzīst, ka pirmās instances tiesa pārbaudīja lietas faktiskos un tiesiskos apstākļus un pareizi secināja, ka Izdienas pensiju likuma 2. panta pirmās daļas 1. vai 3. punktā noteiktajiem kritērijiem izdienas pensijas piešķiršanai ir jāizpildās uz atvaļināšanas no dienesta brīdi, kas izskatāmajā gadījumā nav konstatējams.

Tā kā tiesas sniegtā argumentācija spriedumā ir pareiza un pilnībā pietiekama, apgabaltiesa saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 307. panta ceturto daļu pievienojas Administratīvās rajona tiesas spriedumā veiktajam lietas apstākļu konstatējumam un sprieduma motivācijai, to neatkārtojot.

Apgabaltiesa pieteicēja apelācijas sūdzību noraida kā nepamatotu.

[9] Konstatējams, ka apelācijas sūdzībā tiek atkārtoti pieteicēja apsvērumi par vienlīdzības principa pārkāpumu un viņa neuzklausīšanu, nenorādot argumentētus iebildumus pārsūdzētajā tiesas spriedumā izdarītajiem secinājumiem.

Papildus pieteicējs izteicis apsvērumus par samērīguma principu un atsaucies uz Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10. pantu (*ciktāl secināms no citētā – panta trešo un piekto daļu*), kas noteic, ka valsts pārvalde darbojas sabiedrības interesēs. Pie sabiedrības interesēm pieder arī samērīga privātpersonas tiesību un tiesisko interešu ievērošana (trešā daļa); un to, ka valsts pārvalde savā darbībā ievēro labas pārvaldības principu (piektā daļa).

Apgabaltiesa secina, ka pieteicēja ieskatā minētie principi nav ievēroti, jo, ņemot vērā viņa veikto tiesību normu interpretāciju, nepamatoti nav tikusi piešķirta izdienas pensija. Konstatējams, ka pieteicējam ir no VSAA un tiesas atšķirīgs uzskats par to, kā piemērojamas Izdienas pensiju likuma normas. Minētais nav saistāms ar samērīguma un labas pārvaldības principu neievērošanu iestādes darbībās, pieņemot Lēmumu. Tiesības uz izdienas pensiju rodas, ja ir izpildījušies visi kumulatīvie kritēriji šādas pensijas piešķiršanai. Neizpildoties kaut vienam tiesību normā noteiktajam kritērijam, iestādei ir jāatsaka prasītā pakalpojuma – pietecēja gadījumā tā ir izdienas pensija – piešķiršana.

[10] Apgabaltiesa papildus vērš pieteicēja uzmanību Satversmes tiesas atziņām par to, ka likumdevēja lēmumiem par sociālo tiesību īstenošanu nozīmīga ir politiskā dimensija, proti, lēmumi šajā jomā parasti tiek pieņemti, vadoties ne tik daudz no juridiskiem, bet vairāk no politiskiem apsvērumiem, kas savukārt ir atkarīgi no likumdevēja priekšstata par valsts sociālo pakalpojumu sniegšanas principiem, valsts ekonomiskās situācijas un sabiedrības vai kādas tās daļas īpašas nepieciešamības pēc valsts palīdzības vai atbalsta (*2011. gada 19. decembra sprieduma lietā Nr.2011-03-01 20. punkts*). Valstij ir piešķirama plaša rīcības brīvība, lemjot par sociālo tiesību jautājumiem (*2011. gada 17. februāra sprieduma lietā Nr.2010-20-0106 10. punkts*).

Izdienas pensija ir papildu sociālā garantija un priekšrocība, kas noteikta atsevišķām personām, kuras valsts interesēs īpašos apstākļos pildījušas noteiktas funkcijas (*Satversmes tiesas 2007. gada 4. janvāra sprieduma lietā Nr.2006-13-0103 7. punkts*).

Analizējot visas valstī noteiktās izdienas pensijas, Satversmes tiesa ir secinājusi, ka argumentus, kas pamato, kādēļ atsevišķām valsts nodarbināto personu kategorijām tiek noteikta sevišķa sociālā garantija izdienas pensija, nosacīti var iedalīt vairākās grupās:

1) attiecīgā dienesta vai profesijas īpatnības ir saistītas ar profesionālo iemaņu mazināšanos vai zudumu, sasniedzot noteiktu vecumu vai nostrādājot šajā profesijā noteiktu laiku (uzkrājot zināmu darba stāžu);

2) attiecīgā persona pilda valstij svarīgu dienestu, kura gaita būtiski atšķiras no to personu darba apstākļiem, kuras strādā uz civiltiesiska līguma pamata. Dienesta laikā persona ir pakļauta valsts noteiktiem būtiskiem ierobežojumiem (dienesta gaitas reglamentiem u.c.), tās pienākums ir iesaistīties dienesta izpildē iepriekš neparedzētos, nereti bīstamos apstākļos. Izdienas pensija šajā gadījumā, no vienas puses, kompensē minētā dienesta laikā priekšlaicīgi zaudētās darba spējas, bet, no otras puses, kalpo kā kompensācija par dienesta laikā noteiktajiem ierobežojumiem neatkarīgi no tā, vai šie ierobežojumi ir vai nav radījuši priekšlaicīgu darba spēju samazināšanos;

3) izdienas pensija netieši veido it kā „atliktu atalgojumu" par nevainojamu dienestu ilgā laika periodā un sekmē attiecīgo dienestu un institūciju kvalitatīvu darbību, it īpaši antikorupcijas aspektā.

Uz iekšlietu sistēmas darbinieku izdienas pensijām ir attiecināmi visi minētie mērķi (*sk. Satversmes tiesas 2007. gada 4. janvāra sprieduma lietā Nr.2006-13-0103 7.1. un 7.2. punktu*).

Pieteicēja gadījumā dienests Iekšlietu ministrijas sistēmā tika pārtraukts 10 gadus ātrāk, proti, pirms likumā noteiktā vecuma iestāšanās, līdz ar to nav konstatējama nepieciešamība kompensēt darbaspēju zudumu. Turklāt pieteicēja gadījumā nav konstatējams Satversmes tiesas norādītais izdienas pensijas mērķis saistībā ar atlikto atalgojumu par nevainojamu dienestu ilgā laika periodā.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 245. pantu, 304. panta pirmo daļu, 307. un 309. pantu, 329. panta pirmo daļu, Administratīvā apgabaltiesa

nosprieda

noraidīt /pers. A/ pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta, piešķirot izdienas pensiju, izdošanu.

Spriedumu var pārsūdzēt Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamentā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot kasācijas sūdzību Administratīvajā apgabaltiesā.

Tiesnese referente Tiesnese Tiesnese

S.Gintere L. Konošonoka L. Vīnkalna